

LIDIA OBOJSKA (Kraków)

Konferencja naukowa:
Exact Sciences and Mathematics
in Central-Eastern Europe
from the mid-XIX Century till WWII.

Nie mogło być lepszego miejsca od pięknego i zabytkowego Krakowa, który w dniach od 11 do 13 czerwca 2015 roku był gospodarzem międzynarodowej konferencji poświęconej Naukom Ścisłym i Matematyce w Europie Środkowo–Wschodniej na przełomie XIX i XX wieku. Tegoroczne spotkanie zorganizowane zostało przez Komitet Historii Nauki i Techniki PAN, Komisję Historii Nauki PAU oraz Międzynarodową Akademię Historii Nauki we współpracy z Wydziałem Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Rzeszowskiego, Instytutem Fizyki Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Wydziałem Fizyki, Matematyki i Informatyki Politechniki Krakowskiej, Wydziałem Matematyki i Mechaniki Uniwersytetu Iwana Franka we Lwowie oraz Oddziałem Krakowskim Polskiego Towarzystwa Matematycznego.

W konferencji wzięło udział blisko pięćdziesięciu badaczy historii nauki zajmujących się filozofią, logiką, matematyką, fizyką, chemią, astronomią z Polski, Rosji, Ukrainy, Szwecji, USA oraz Czech. Na konferencję złożyło się 26 wykładów oraz 14 posterów. Językiem konferencyjnym był język angielski. Uczestników konferencji powitał profesor Andrzej Biały, prezes PAU, w siedzibie PAU przy ul. Sławkowskiej, w samym sercu średniowiecznego Krakowa, który w swoim wystąpieniu przypomniał burzliwe karty historii instytucji będącej gospodarzem tego spotkania. Głównym celem tej konferencji było stworzenie przestrzeni dla spotkań o charakterze interdyscyplinarnym pomiędzy uczonymi różnych dyscyplin oraz stworzenie możliwości wymiany poglądów na temat wpływu wojny na społeczność matematyczną naukową w Europie Środkowej i Wschodniej. Ukazano uwarunkowania historyczne, polityczne oraz "techniczne"

mające wpływ na powstanie i rozwój zarówno w Polsce, jak i za granicą, wielu ośrodków naukowych i nie mogło być lepszego miejsce na tego typu spotkanie od Krakowa.

Wykłady plenarne dotyczyły różnych dziedzin i zagadnień; sekcja poświęcona matematyce dotyczyła zarówno zagadnień ogólnych, towarzystw, jak i konkretnych matematyków, np. informatora dla studentów pierwszych lat studiów Uniwersytetu Warszawskiego (Kalina Bartnicka)^(v. [1]); potrzeby powstania narodowych centrów badawczych w Europie Środkowo-wschodniej (Roman Duda)^(v. [5]); upadku nauki i wychowania matematycznego w Polsce w XX w (Łukasz A. Turski); koźrzeni geometrii różniczkowej w Polsce (Zdzisław Pogoda)^(v. [8]); algorytmu Kaczmarza (Roman Sznajder); Niemieckiego Towarzystwa Matematycznego w Pradze (Martina Bečvářová); matematyki w Rosji przed I wojna światową (Siergej S. Demidov); wkładu polskich emigrantów na matematykę w USA przed II wojną światową (Emelie A. Kenney); Lwowskiej Szkoły Matematycznej (Lech Maligranda)^(v. [6]); lwowskiego okresu twórczości S. Ulama (Lidiya Bazylevych); początków topologii we Lwowie (Stanisław Domoradzki i Mykhaylo Zarichnyi); matematyki w Lwowskim Towarzystwie Naukowym Szewczenki (Yaroslav G. Prytula); wybitnych matematyków UJ z okresu 1918-1939 (Małgorzata Stawiska-Friedland, Stanisław Domoradzki)^(v. [2]); Alfreda Rosenblata - polsko-peruwiańskiego matematyka (Danuta Ciesielska)^(v. [3, 4]) oraz początków kariery czeskiego matematyka Václava Hlavatý'ego w Delft (Helena Durnová).

W sekcji wykładów z fizyki można było usłyszeć o historii statystyki Natansona (Michał Kokowski)^(v. i); historii kwantów (Volodymyr Tkachuk); o fizyce w “Podręczniku dla samouków” czy w książkach W. Natansona i A. Witkowskiego (Zofia Gołąb-Meyer); o recepcji szczególnej i ogólnej teorii względności w Krakowie przed 1925 r. (Paweł Polak); o dwóch wiekach fizyki na Uniwersytecie Lwowskim (do roku 1939) (Andrij Rovenchak, Olena Kiktyeva); czy o fizyce w Polsce w latach 1918-1939 (Andrzej Kajetan Wróblewski)ⁱⁱ. Sekcja astronomii obejmowała dwa wystąpienia – jedno dotyczące polskiego astronoma Tadeusza Banachiewicza (Renata Bujakiewicz-Korońska, Jan Koroński, Jerzy M. Kreiner)ⁱⁱⁱ, a drugie dotyczyło historii obserwatorium astronomicznego Uniwersytetu Lwowskiego (B. Novosyadlyj, S. Apunevych).

Nie zabrakło także referatów z logiki i chemii. Pierwsze dotyczyły Jana Sleszyńskiego i jego krytyki podstaw matematyki polskiego logika – S. Leśniewskiego (Lidia Obojska) oraz filozofii nauk ścisłych w Polsce

w latach 1918-1939 (Jan Woleński)^{iv}, a drugie – chemii na Uniwersytecie Lwowskim w okresie 1850-1939 (Roman Mierzecki).

Tak różnorodnym sesjom, cieszącym się dużym zainteresowaniem, towarzyszyła ożywiona dyskusja, podczas której, wśród wymiany idei i opinii, nierzadko powstawały nowe idee i pomysły. Podczas przerw, przy kawie i herbacie można było zapoznać się z interesującymi wystąpieniami posterowymi dotyczącymi historycznego rozwoju wielu matematycznych wyników, a także życia i twórczości wybitnych matematyków, zmian w nauczaniu matematyki i trendów obecnych badań w historii matematyki.

Trzydniowe debaty zakończyła wycieczka do pięknie zaprojektowanych i kwitnących ogrodów botanicznych zlanych czerwcowym tropikalnym słońcem. W tej oazie cienia, uczestnicy mieli możliwość nie tylko zwiedzić całe ogrody, ale także zobaczyć małe muzeum. Było to ukoronowaniem tej pięknej i myślę, że owocnej dla wszystkich konferencji, bo czymże byłyby nasze badania i dociekania naukowe bez możliwości podzielenia się nimi z innymi? Rozszerzone wersje referatów oraz sesji posterowej zostaną opublikowane w czasopismach PAU i Politechniki Krakowskiej jeszcze w tym roku.

LITERATURA

- [1] K. Bartnicka. Dostęp polaków do studiów w 2 połowie xix wieku. *Technical Transactons*, 1(NP(7)):13–36, 2014.
- [2] D. Ciesielska and S. Domoradzki. Wykłady z matematyki na uj w latach 1860-1918. *Technical Transactons*, 1(NP(7)):38–56, 2014.
- [3] D. Ciesielska and L. Maligranda. Alfred Rosenblatt (1880–1947). *Wiad. Mat.*, 50(2):221–259, 2014.
- [4] D. Ciesielska and L. Maligranda. Alfred Rosenblatt (1880–1947). Publications, lectures and talks. *Antiq. Math.*, 8:3–45, 2014.
- [5] R. Duda. *Matematycy XIX i XX wieku zwiqzani z Polską*. Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, 2012.
- [6] R. Duda. *Lwowska szkoła matematyczna*. Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, 2014. Wydanie drugie.
- [7] R. Majkowska and E. Fijałek, editors. *Władysław Natanson 1864-1937*, volume 15 of *Archiwum Nauki PAN i PAU*, page p. 150. PAU, Kraków, 2009.
- [8] Z. Pogoda. Początki geometrii różniczkowej w polsce. *Antiq. Math.*, 1:115–130, 2007.

A. Uzupełnienia:

- i. Zob. tom poświęcony Natansonowi [7].
- ii. Fizyków polskich z lat 1870-1920 autor (referatu) przedstawił m.in. w [Technical Transactons 1-NP(7) 2014, s. 255].
- iii. Banachiewicz miał rozległe zainteresowania, zob. [J. M. Kreiner, E. Piotrowska, Bibliografia prac profesora Tadeusza Banachiewicza w: A. Strzałkowski (red.), Prace Komisji Histprij Nauki, tom VII, PAU, Kraków 2006, s. 327-369.]
- iv. zob. także [J. Woleński, Filozoficzna Szkoła Lwowsko-Warszawska, PWN, Warszawa 1985, ss. 345.]

B. Wystąpienia

B.1. Lista referatów plenarnych

- [1] Kalina Bartnicka – How to study mathematics - a handbook for the first-year students of the University of Warsaw in the interbellum period ;
- [2] Lidiya Bazylevych, Ihor Guran, Mykhailo Zarichny (Ukraine) – Lwów period of Ulam’s mathematical creativity ;
- [3] Martina Bečvářová (Czechy) – Mathematische Kränzchen in Prag – A forgotten German Mathematical Society;
- [4] Renata Bujakiewicz-Korońska*, Jan Koroński, Jerzy M. Kreiner – Life and scientific activity of Tadeusz Banachiewicz (1882-1954);
- [5] Danuta Ciesielska – Alfred Rosenblatt (1880-1947) - Polish and Peruvian mathematician ;
- [6] Sergey S. Demidov (Rosja) – Mathematics in the Russian world and the World War I ;
- [7] Roman Duda – The emergence of national mathematical research communities in Central-Eastern Europe;
- [8] Helena Durnová (Czechy) – Václav Hlavatý: a mathematical career that started in Delft ;
- [9] Zofia Gołąb-Meyer – Physics in A guide for self-studying”by Marian Smoluchowski as well as in textbooks by Władysław Natanson and August Witkowski ;
- [10] Emelie A. Kenney (USA) – Contributions of Polish Emigres to Mathematics in the United States in the Pre-World War II Period ;
- [11] Michał Kokowski – – A history of Natanson statistics ;
- [12] Lech Maligranda (Szwecja) – The Lwów School of Mathematics 1918-1939 ;

-
- [13] Roman Mierzecki – Chemistry in Lwów Universities 1850-1939 ;
 - [14] B. Novosyadlyj, S. Apunevych (Ukraine) – Astronomical Observatory of Lviv University on the background of historical epochs ;
 - [15] Lidia Obojska – Jan Sleszyński and the critique of Leśniewski's foundations of mathematics ;
 - [16] Oleh Petruk (Ukraine) – Astronomy in the cultural space of Lviv during the century before the Second World War ;
 - [17] Zdzisław Pogoda – Some remarks about the origins of differential geometry in Poland ;
 - [18] Paweł Polak – Philosophy in science – a case of reception of Special and General Relativity in Kraków and Lwów before 1925;
 - [19] Andrij Rovenchak, Olena Kiktyeva (Ukraine) – Physics at the University of Lviv since the turn of the 19th century until the Second World War ;
 - [20] Małgorzata Stawiska-Friedland (USA), Stanisław Domoradzki – Distinguished graduates in mathematics of Jagiellonian University in the period 1918-1939 ;
 - [21] Roman Sznajder (USA) – Kaczmarz algorithm revisited ;
 - [22] Volodymyr Tkachuk (Ukraine) – History of quanta (ideas of the quantum theory at the University of Lviv)
 - [23] Łukasz A. Turski – Collapse of Science and Mathematics Education in Poland in XX Century and what to do with that ;
 - [24] Jan Woleński – Philosophy of Exact Sciences in Poland in 1918-1939 ;
 - [25] Andrzej Kajetan Wróblewski – Physics in Poland (1918-1939) ;
 - [26] Mykhailo Zarichnyi, Stanisław Domoradzki – On the beginning of topology in Lwów ;

B.2. Lista plakatów

- [1] Juozas Banionis (Litwa) – Bishop Antanas Baranauskas (1835–1902) and his experimental research in number theory;
- [2] Martina Bečvářová (Czechy) – The History of Mathematics in the Czech Republic;
- [3] Martina Bečvářová, Ivan Netuka (Czechy) – Karl Löwner and Lipman Bers: Pre-war Prague Mathematicians;
- [4] Stanisław Domoradzki - Riemann surfaces in Puzyna's monograph: Teoria funkcji analitycznych;

- [5] Piotr Flin – Ludwik Silberstein and operator calculus;
- [6] Zofia Gołąb-Meyer – Marian Smoluchowski's views on women in science;
- [7] Karolina Karpińska – Teaching thinking in terms of functions – fulfilling the fundamental idea of Merano Programme in the Torun Classic Gymnasium in early twentieth century;
- [8] Emelie A. Kenney (USA) – Teaching the History of Polish Mathematics in the United States: Opportunities and Challenges;
- [9] Jan Koroński – Stanisław Kępiński (1867–1908) and his papers in the field of differential equations;
- [10] Jan Koroński – Stanisław Zaremba (1863–1942) and his results in the field of differential equations;
- [11] Jan Koroński – A note on the mathematical publications in the Dissertations and Reports of Meetings of the Academy of Arts and Sciences in Cracow in the years 1874–1920;
- [12] Marta Kosek – Franciszek Leja (1885–1979): a mathematician of Lwow, Warsaw and Krakow;
- [13] Marta Kosek – Jerzy Neyman (1894–1981): a mathematician and statistician of Kharkov, Warsaw and Berkeley;
- [14] Marta Kosek – Józef Marcinkiewicz (1910–1940): a Polish mathematician and soldier.

LIDIA OBOJSKA
UNIwersytet PRZYRODNICZO-HUMANISTYCZNY W SIEDLCACH
WYDZIAŁ NAUK ŚCISLYCH, INSTYTUT MATEMATYKI I FIZYKI
UL. 3 MAJA 54, 08-110 SIEDLCE
E-mail: lidia.obojska@uph.edu.pl

(Zgłoszona: 10 lipca 2015; Wersja końcowa: 15 lipca 2015)
